

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Абстрагування (abstraction) – один з моментів пізнання, мисленнєва операція, яка виділяє окремі ознаки, елементи та відокремлює їх від властивостей, зв'язків предмета (явища) і від самих предметів (явищ). У процесі мислення людина відкидає випадкове, неістотне і прагне до пізнання необхідного, важливого, спільного, що характеризує даний клас предметів.

Абстрактне мислення (abstract thinking) – один із різновидів людського мислення. Сутність А. м. полягає у виробленні понять, суджень, умовиводів і здатності оперувати ними. Абстрактне (понятійне) мислення виростає на ґрунті узагальнення даних емпіричного пізнання.

Агресивність (aggression) (від. фр. agressif – визивний, войовничий) – емоційний стан і риса характеру людини, яка супроводжується імпульсивною активністю поведінки, афективними переживаннями – гнівом, злістю, ненавистю, ворожістю, прагненням заподіяти іншому травму (фізично або морально). В агресивному стані особа може повністю втрачати самоконтроль. Агресивність може бути спрямована і на себе.

Адаптація (adaptation) (від лат. adaptatio – пристосування) – процес і результат ефективної взаємодії особистості із середовищем, в результаті якого встановлюється відповідність між загальним рівнем найбільш актуальних на даний момент потреб особистості і наявним (перспективним) рівнем задоволення даних потреб, що визначає безупинний розвиток особистості.

Акцентуації характеру (character accentuation) – надмірна вираженість окремих рис характеру та їх поєднання, що є крайніми варіантами норми і межує з психопатіями.

Аналізатори (analyzers) – це нервовий апарат, який здійснює функцію аналізу і синтезу подразників, що зумовлені впливом внутрішнього та зовнішнього середовищ на людину.

Аналогія (analogy) – уподіблення, створення нових образів в уяві за подібністю з іншими, наявними.

Афект (affect) – короткочасне, бурхливе переживання людини (гнів, лютість, жах, відчай, раптова радість), що виникає, як правило, у відповідь на сильний подразник. У стані А. знижується здатність людини осмислювати значення своїх дій і керувати ними.

Б

Бажання (wish) – один із структурних компонентів розвитку вольового процесу: переживання людиною своїх актуальних потреб.

Байдужість (indifference) – психічний стан людини, характеризується зниженням або цілковитою втратою інтересу до інших людей, до навколишнього світу. Причинами Б. можуть бути фізичні або нервові захворювання, перевтома, психічні травми, комплекс невдоволеності, відсутність мотивації тощо.

Бар'єри психологічні (psychological barriers) – внутрішня завада психологічної природи (страх, тривога, невпевненість, сором тощо), яка заважає людині успішно виконати певну дію.

Безсилля (feebleness) – негативний стан людини, що характеризується неможливістю, нездатністю або невмінням виконати певну роботу, задовольнити певну власну потребу.

Безумовний рефлекс (unconditional reflex) – відносно постійні успадковано закріплені реакції організму на певні впливи зовнішнього середовища, що відбуваються за допомогою нервової системи.

Біхевіоризм (behaviourism) (з англ. behaviour – поведінка) – напрям в американській психології ХХ ст., який зводить психіку

до різних форм поведінки як сукупності реакцій організму на стимули зовнішнього середовища. Тому особистість в цій теорії – це сукупність реакцій поведінки, які притаманні даній людині, це організована і відносно стійка система навиків. Формула “стимул-реакція” (S – R) провідна в біхевіоризмі.

В

Витіснення (oust) – механізм психологічного захисту особистості у психоаналітичній теорії; процес, у результаті якого неприйнятні для особи думки, спогади, переживання, потяги витісняються із свідомості у сферу несвідомого.

Відчуття (feeling, sensation) – психічний процес, що полягає у відображенні мозком окремих властивостей та якостей предметів і явищ об'єктивного світу, а також станів організму при безпосередньому впливі подразників на відповідні органи чуттів.

Вікова психологія (age psychology) – галузь психологічних знань, що вивчає вікові особливості психічного розвитку людини. Поділяється на дитячу психологію, психологію підлітка, юнака, дорослої людини, людини похилого віку.

Вміння (ability) – засвоєний суб'єктом спосіб виконання дій, який забезпечується сукупністю набутих знань і навичок.

Воля (will) – внутрішня активність особистості, пов'язана з вибором мотивів, цілепокладанням, прагненням до досягнення мети, зусиллям до подолання перешкод, мобілізацією внутрішньої напруженості, здатністю регулювати спонукання, можливістю приймати рішення та гальмувати поведінкові реакції.

Вольове зусилля (will effort) – стан емоційного напруження, який мобілізує внутрішні ресурси людини (пам'ять, мислення, уяву тощо) і створює допоміжні мотиви для дії.

Вольовий процес (will process) – психічний процес свідомої і цілеспрямованої регуляції людиною своєї діяльності та поведінки з метою досягнення бажаної мети.

Вольові дії (will actions) – дії, які скеровані на досягнення свідомо поставленої мети і пов'язані з подоланням зовнішніх та внутрішніх труднощів.

Вольові якості (will characteristics) – відносно стійкі, незалежні від конкретної ситуації психічні утворення, що засвідчують досягнутий особистістю рівень свідомої саморегуляції поведінки, її влади над собою.

Г

Гештальтпсихологія (gestalt psychology) – напрям у західноєвропейській психології, що виник у 20 – 30-х рр. XX ст. Г. п. вважає первинними й основними елементами психіки цілісні образи – гештальти. Висунула програму вивчення психіки з точки зору цілісних структур, яка ґрунтується на ідеї, що внутрішня, системна організація цілого визначає властивості та функції його частин. Г. п. основну увагу приділяє вивченню сприймання та мислення.

Гуманістична психологічна теорія (humanistic psychological theory) – (від лат. humanus – людський) – напрям в сучасній психології (виник в 50-ті роки XX ст.). Теорія названа гуманістичною, тому що визнає своїм предметом особистість як унікальну цілісну систему, яка є не чимось заданим, а відкритою можливістю самоактуалізації, яка базується на вірі і можливості розквіту кожної людини, якщо дати їй можливість вибрати свою долю і направляти її.

Д

Депресія (depression) – відчуття пригніченості, песимізму, занепаду духовних сил. Виникає внаслідок деяких психічних і загальних захворювань або як реакція на важкі життєві ситуації (смерть рідних, втрата життєвої перспективи, розчарування в чомусь або в комусь). Депресивний розлад, що буває за певних обставин у кожної людини, потрібно відрізняти від клінічної депресії як психічної хвороби.

Довготривала пам'ять (long-term memory) – виявляється в процесі набування й закріплення знань, умінь і навичок,

розрахованих на тривале зберігання та наступне використання в діяльності людини.

Довільна пам'ять (free memory) – вид пам'яті, що характеризується усвідомленням мети щось запам'ятати.

Довільна увага (free attention) – це свідомо спрямоване зосередження особистості на предметах і явищах навколишньої дійсності, на внутрішній психічній діяльності. Довільна увага своїм головним компонентом має волю.

Душа (soul) – внутрішній світ людини, частина людської особистості, що є центром її духовного життя.

Е

Ейфорія (euphoria) – психологічний стан піднесеного настрою, що не виправданий реальністю, об'єктивними причинами. Е. називають також стан некритичного вдоволення (безпричинна радість, безтурботність, надмірна веселість).

Експресія (expression) – зовнішнє вираження емоцій.

Екстраверсія (extraversion) (від лат. extra – назовні, versio – направляю) – спрямованість, в силу організації нервових процесів, відчуттів, переживань та інтересів індивіда, до зовнішнього світу. Осіб, для яких характерна екстраверсія, називають екстравертами.

Емоції (emotions) – це особливий клас психічних явищ, що відображає у формі безпосереднього, швидкоплинного переживання важливість для життєдіяльності індивіда певних явищ і ситуацій, які діють на нього.

Емоційна пам'ять (emotional memory) – виявляється в запам'ятовуванні людиною своїх емоцій та почуттів. Запам'ятовуються не стільки самі по собі емоції, скільки предмети та явища, що їх викликають.

Емоційні процеси (emotional processes) – специфічна форма психічного відображення суб'єктивного ставлення людини до предметів або явищ у формі безпосереднього переживання, приємного чи неприємного.

Емпатія (empathy) – емоційний аспект розуміння іншої людини, здатність відгукнутися на її проблеми, уміння проникнути в переживання іншої людини, переживати разом з нею, співчувати їй.

3

Загальна психологія (general psychology) – вивчає ґрунтовні психологічні закономірності, формулює теоретичні засади та принципи психологічної науки, її понятійний і категоріальний апарати, систематизує і узагальнює емпіричний матеріал психологічних досліджень.

Забування (forgetting) – процес, зворотний запам'ятовуванню, виявляється в тому, що втрачається чіткість запам'ятованого, зменшується його обсяг, виникають помилки у відтворенні, воно стає неможливим і, нарешті, унеможлиблюється впізнання.

Заміщення (replacing) – механізм психологічного захисту особистості як перенесення дії, спрямованої на недоступний об'єкт, на дії з доступним об'єктом.

Запам'ятовування (remembering) – процес пам'яті, який забезпечує відбір, прийом і фіксацію інформації.

Зберігання (storage) – процес пам'яті, що забезпечує процес утримання матеріалу в пам'яті впродовж певного часу.

Здібності (abilities) – психічні властивості індивіда, які є передумовою успішного виконання певних видів діяльності (набуття знань, умінь і навичок; використання їх у діяльності). Здібності є результатом розвитку задатків.

Змінений стан свідомості (changed state of the consciousness) – стан, при якому наші відчуття, мислення відрізняються від

звичного для нас стану завдяки певним внутрішнім та зовнішнім чинникам.

Зовнішня увага (outside attention) – вид уваги, яка спрямована на довкілля і зумовлюється зовнішніми подразниками.

I

Ідеал (ideal) – взірець досконалості, образ бажаного і уявлюваного майбутнього, приклад, взятий особистістю за зразок поведінки.

Ідентифікація (identification) – в соціальній психології, уподібнення себе іншому.

Ілюзія (illusion) – хибне сприймання об'єктивного світу, що виникає під впливом зовнішнього подразника або хворобливого стану нервової системи.

Індивід (individual) – біологічний організм, носій загальних спадкових якостей біологічного виду людина; представник людського роду – homo sapiens.

Індивідуальність (individuality) – неповторне співвідношення особистих рис та особливостей людини (характер, темперамент, здібності, особливості протікання психічних процесів, сукупність почуттів тощо), що утворюють її своєрідність, відмінність від інших людей. І. – особлива і не схожа на інших людина в повноті її фізичних та духовних якостей.

Інтелект (intellect) (від лат. intellectus – розуміння, розум) – сукупність загальних розумових здібностей: здатність орієнтуватися в навколишньому середовищі, адекватно його відображати, перетворювати, мислити, навчатися, пізнавати світ і переймати соціальний досвід; спроможність вирішувати завдання, приймати рішення, розумно діяти, передбачати.

Інтеріоризація (interiorization) – процес переходу від зовнішньої, реальної дії до внутрішньої, ідеальної.

Інтерес (interest) – емоційно забарвлене ставлення до навколишнього, спрямованість людини на певний об'єкт чи певну діяльність, викликану позитивним, зацікавленим ставленням до чогось, когось.

Інтроверсія (introversion) (від лат. intro – всередину, versio – повертати) – спрямованість, в силу організації нервових процесів, відчуттів, переживань та інтересів індивіда, на свій власний внутрішній світ. Осіб, для яких характерна інтроверсія, називають інтровертами.

Інтуїція (intuition) – процес безпосереднього одержання знання за допомогою цілісного охоплення проблемної ситуації без дискурсивного його виведення й доведення.

Abstraction - is one of the moments of cognition, a thought operation that distinguishes individual features, elements and separates them from the properties, connections of the object (phenomenon) and from the objects (phenomena) themselves. In the process of thinking, a person rejects the random, insignificant and seeks to know the necessary, important, common, characterizing this class of objects.

Abstract thinking - is one of the varieties of human thinking. The essence of A. M. Consists in the development of concepts, judgments, conclusions and the ability to operate on them. Abstract (conceptual) thinking grows on the basis of a generalization of empirical cognition data.

Aggressiveness - the emotional condition and trait of character of the person, is followed impulsive by activity of behavior, affective experiences - anger, rage, hatred, hostility, aspiration to cause another a trauma (physically or morally). In an aggressive state, a person can completely lose self-control. Aggressiveness can be directed at itself.

Adaptation - the process and result of the effective interaction of the person with the environment, as a result of which the correspondence between the general level of the most current personality needs and the existing (promising) level of satisfaction of these needs is established, determines the continuous development of the person.

Character accentuation - excessive expression of individual character traits and their combination, are extreme variants of the norm and borders on psychopathies.

Analyzers - are a nerve apparatus that performs the function of analysis and synthesis of stimuli due to the influence of internal and external media on humans.

Analogy - likened, the creation of new images in the imagination in resemblance to others available.

Affect - a short, violent experience of a person (anger, rage, horror, despair, sudden joy), arising, as a rule, in response to a strong irritant. In state A., the ability of a person to understand the significance of his actions and lead them is reduced.

Wish - is one of the structural components of the development of a strong-willed process: a person experiences his current needs.

Indifference - is a mental state of a person characterized by a decrease or complete loss of interest in other people, in the world around him. Causes of B. can be physical or nervous diseases, overwork, mental injuries, a complex of dissatisfaction, lack of motivation and the like.

Psychological barriers - an internal obstacle to the psychological nature (fear, anxiety, uncertainty, shame, etc.), which prevents a person from successfully performing a certain action.

Impotence (feebleness) - a negative state of a person, characterized by the impossibility, inability or inability to perform a certain job, to satisfy a certain own need.

Unconditional reflex - relatively constant inherited body responses to certain environmental influences occurring with the help of the nervous system.

Behaviorism (from the English Behavior - behavior) - a direction in American psychology of the twentieth century, reducing the psyche to various forms of behavior as a combination of body reactions to environmental stimuli. Therefore, personality in this theory is a set of behavioral reactions inherent in a given person, it is an organized and relatively stable skill system. The formula "stimulus" (S - R) is leading in behaviorism.

Displacement (oust) - is the mechanism of psychological protection of the personality in psychoanalytic theory; the process, as a result of which thoughts are unacceptable to the face, memories, experiences, trains are displaced from consciousness into the realm of the unconscious.

Sensation (feeling) - is a mental process consisting in the reflection by the brain of certain properties and qualities of objects and phenomena of the objective world, as well as the states of the body with the direct influence of stimuli on the corresponding sensory organs.

Age psychology - is an area of psychological knowledge that studies the age characteristics of a person's mental development. It is divided into children's psychology, the psychology of a teenager, a young man, an adult, and an elderly age.

Ability - The subject has learned how to perform actions, provided by a collection of acquired knowledge and skills.

Will - the internal activity of the person associated with the choice of motives, targeting, the desire to achieve the goal, efforts to overcome obstacles, mobilization of internal tension, the ability to regulate motives, the ability to make decisions and slow down behavioral reactions.

Will effort - a state of emotional tension that mobilizes a person's internal resources (memory, thinking, imagination, etc.) and creates auxiliary motives for action.

The will process - is the mental process of conscious and purposeful regulation by a person of his activities and behavior in order to achieve the desired goal.

Will actions - actions that are aimed at achieving a deliberately set goal and associated with overcoming external and internal difficulties.

Will characteristics - relatively stable, situation-independent mental education, certifying the level of conscious self-regulation of behavior, its power over itself achieved by the person.

Gestalt psychology - is a direction in Western European psychology that arose in the 20-30s. XX v. G. p. Considers holistic images - gestalt as the primary and main elements of the psyche. She put forward a program for the study of the psyche from the point of view of holistic structures, which is based on the idea that

the internal, systemic organization of the whole determines the properties and functions of its parts. G. P. Focuses on the study of perception and thinking.

Humanistic psychological theory - (from lat. Humanus - human) - a direction in modern psychology (arose in the 50s of the twentieth century). The theory is called humanistic, because it recognizes personality as a unique holistic system, which is not more than a given, but an open possibility of self-actualization, which is based on the faith and opportunity of each person's heyday, if you give her the opportunity to choose her fate and direct it.

Depression - a sense of depression, pessimism, the decline of spiritual forces. It arises as a result of some mental and general diseases or as a reaction to difficult life situations (death of relatives, loss of life perspective, disappointment in what or in whom). Depressive disorder, which occurs in certain circumstances in each person, must be distinguished from clinical depression as a mental illness.

Long-term memory - manifests itself in the process of acquiring and consolidating knowledge, skills and skills designed for long-term storage and subsequent use in human activities.

Free memory - is a type of memory characterized by awareness of the goal of remembering something.

Free attention - is a conscious focus of the personality on the subjects and phenomena of the surrounding reality, on internal mental activity. Arbitrary attention has the will as its main component.

Soul - the inner world of man, part of the human person, is the center of his spiritual life.

Euphoria - the psychological state of a raised mood, is not justified by reality, objective reasons. E. also called the state of uncritical satisfaction (unreasonable joy, carelessness, excessive fun).

Expression - an external expression of emotions.

Extroversion (from Lat. Extra - outside, versio - directing) - focus, due to the organization of nervous processes, feelings, experiences and interests of the individual, to the outside world. Persons characterized by extroversion are called extroverts.

Emotions - are a special class of mental phenomena, reflecting in the form of an immediate, fleeting experience the importance for the life of an individual of certain phenomena and situations that affect him.

Emotional memory - expressed in man's memorization of his emotions and feelings. Not so much emotions themselves are remembered as objects and phenomena that cause.

Emotional processes - are a specific form of mental reflection of a person's subjective attitude to objects or phenomena in the form of a direct experience, pleasant or unpleasant.

Empathy - an emotional aspect of understanding another person, the ability to respond to her problems, the ability to penetrate into the experiences of another person, worry with him, sympathize with her.

General psychology - studies fundamental psychological laws, formulates the theoretical foundations and principles of psychological science, its conceptual and categorical apparatus, systematizes and generalizes the empirical material of psychological research.

Forgetting - The process opposite to remembering is manifested in the fact that the clarity of the stored is lost, its volume is reduced, reproduction errors occur, it becomes impossible and, finally, identification is excluded.

Replacements - The mechanism of psychological protection of the person as a transfer of an action aimed at an inaccessible object to actions with an available object.

Remembering - A memory process that selects, receives, and captures information.

Storage - A memory process that ensures that the material is held in memory for a specific period of time.

Abilities - the mental properties of an individual, which are a prerequisite for the successful performance of certain types of activities (acquisition of knowledge, skills and skills, their use in activities). Abilities are the result of the development of deposits.

Changed state of the consciousness - a state in which our feelings, thinking differ from our usual state due to certain internal and external factors.

Outside attention - a type of attention aimed at the environment and due to external stimuli.

Ideal - a model of perfection, an image of the desired and imaginary future, an example taken by a person as a model of behavior.

Identification - in social psychology, likening yourself to another.

Illusion - a false perception of the objective world, arising under the influence of an external irritant or a painful state of the nervous system.

Individual - a biological organism, a carrier of the common hereditary qualities of a biological species of a person; representative of the human genus - homo sapiens.

Individuality - a unique relationship between personal qualities and characteristics of a person (character, temperament, abilities, features of mental processes, a set of feelings, etc.), form its originality, unlike other people. I. - special and does not look like other people in the fullness of his physical and spiritual qualities.

Intelligence (Latin Intellectus - understanding, reason) - set of the general mental capacities: ability to be guided in the environment, to adequately display him, to transform, think, study, to learn the world and to adopt social experience; ability to solve problems, make decisions, act reasonably, anticipate.

Interiorialization - the process of transition from external, real action to internal, ideal.

Interest - an emotionally colored attitude to the environment, a person's focus on a certain object or a certain activity caused by a positive, interested attitude to something, someone.

Introversion (from Latin Intro - inward, versio - turn) - focus, due to the organization of nervous processes, feelings, experiences and interests of the individual, on his own inner world. Persons characterized by introversion are called introverts.

Intuition - the process of directly obtaining knowledge through the holistic coverage of a problem situation without discursive conclusion and proof.

